

Kutatási jelentés

Füzér felsővár, ciszterna

2009. szeptember

A füzéri felsővár ciszternájának 2005-ben megkezdett, majd megszakadt kutatási munkáinak folytatását tűztük ki célul, a 2009. szeptember utolsó hetében megvalósult újabb ásatási szakaszban. A várudvar nyugati felén elhelyezkedő nagyméretű, majdnem szabályos, kerek alaprajzú sziklagödörben lévő, faragott kövekből épített, kör alaprajzú vízgyűjtő környezetének és belsejének megtisztítása, feltárása volt a kijelölt feladat. A legutóbbi kutatás óta a ciszterna gödrébe nagy mennyiségű törmelék, szemét hullott be, valamint oldalán gyér növényzet telepedett meg. A Füzérért Alapítvány egy elektromos emelőszerkezetet valamint egy, azt tartó masszív fa-fém állványzatot telepített a kutatandó terület fölé. A miskolci Herman Ottó Múzeum 4 munkatársa mellett a munkák elvégzéséhez a füzéri önkormányzat biztosított közmunkásokat.

Első lépésként a faragott kövekről és a ciszterna belsejéről, valamint a ciszterna sziklagödörének belső oldaláról eltávolítottuk az azt borító törmelék- és szemétréteget. A vízgyűjtő építésekor a várudvar sziklájába egy megközelítőleg kerek alapterületű, kelet-nyugat irányba 360 cm átmérőjű gödröt mélyítették. A kutatás során megállapíthattuk, hogy a sziklagödört nagy valószínűséggel, ékeléses repesztéssel alakíthatták ki, mivel a sziklafalon sem a magasabban, sem a mélyebben elhelyezkedő felületeken vésés, faragás, vagy fűrészelés nyomait nem fedeztük fel. Ugyanakkor a tisztítás során azt tapasztaltuk, hogy a sziklafelszín igen jól és könnyen hasadt.

A faragott kövek és a közel függőleges sziklafalak közti 30-100 cm szélességű területet sárga és helyenként kevert, szürke színű, döngölt agyaggal töltötték ki. A ciszterna faragott kövek által lehatárolt területe, azaz a tényleges vízgyűjtő rész, szintén megközelítőleg kör alaprajzú, belső átmérője észak-déli irányban 160 cm, kelet-nyugati irányban 180 cm. Az elsődleges tisztítások után megállapíthattuk, hogy a faragott kövek igen rossz állapotban vannak, egy részük hiányzik, másik részük, melyek még ugyan a helyükön vannak, de

mélyebben helyezkednek el, összeroppantak. Ezért úgy döntöttünk, hogy a nemcsak a ciszterna belsejét tisztítjuk ki, hanem a balesetek megelőzés érdekében elbontjuk és kiemeljük a faragott köveket, valamint kitermeljük a kövek mögötti döngölt agyagréteget is, mely talán a ciszterna építésének idejéhez adhat korhatározó leleteket..

A köveket kiemelés után számoztuk. A számozás során a számsor elő tagja jelöli, hogy a kő a munka kezdetén fentről lefelé haladva melyik sorban helyezkedett el. A számsor második tagja jelöli a kőnek a sorban elfoglalt helyét. A számozást mindig a keleti oldalról, a ciszterna tetején lévő kőből faragott csurgó csatorna középvonalától kezdtük meg. A köveket ideiglenesen a ciszternától keletre elterülő területen helyeztük el és az ásatást követően vízhatlan anyaggal letakartuk.

A kutatás során a következő munkamódszer alkalmaztuk. A ciszterna belsejének szintsüllyesztése, majd az állapot dokumentálása után kiforgattuk és kiemeltük a kőelemeket, majd a kövek mögötti agyagréteg kitermelésére került sor. Ezzel a módszerrel vizsgálni tudtuk a döngölt agyagréteg szerkezetét, illetve elkülöníthettük az agyagból előkerült leletanyagot is.

A bontási ill. tisztítási munkák során a következő megfigyeléseket tettük. A megközelítően kör alaprajzú ciszterna nem pontosan a sziklagödör középpontjában helyezkedik el, hanem annak keleti részében. A faragott kövek mögötti feltöltés az északi, keleti és déli oldalon átlagosan 30-50 cm, míg a nyugati oldalon 80-100 cm szélesnek bizonyult. Az északi, keleti és déli oldalon a faragott kövek mögött egységes sárga színű döngölt agyagot bontottunk el. A sziklagödör nyugati részében nagyjából szürke színű, tégladarabokkal, apró kövekkel és helyenként sárga agyaggal kevert, szintén döngölt agyagot termeltünk ki.

A sziklagödör déli oldalában hagyott metszetalak vizsgálata során megállapíthattuk, hogy a kevert szürke agyagrétegek ráfednek a mélyebben húzódó sárga színű agyagra. A kutatás során 10 „sornyi” követ távolítottunk el a ciszterna belsejéből, valamint kiemeltük a korábbi feltárások idején elhelyezett, a ciszterna gyűrűjének megtámasztására szolgáló 150 cm magas fémhengert. Az így elért ideiglenes szint a 11. kősor mélységében, jelenleg -360 cm-en helyezkedik el. A megtisztított felületet dokumentálva kitűnik, hogy a ciszterna gödrének nyugati részén megfigyelt szürke kevert agyagfeltöltés, jól elkülönül az északi, keleti és déli oldalakon jelentkező sárga színű agyagrétegtől. A jelenlegi kutatási szakaszban feltételezhetjük, hogy összefüggés lehet a kevert szürke agyag megjelenése, valamint a sziklagödör nyugati irányú kiszélesedése között.

Az agyagos feltöltés bontása közben különválogattuk a sárga agyagból, illetőleg a szürke agyagból előkerült leletanyagot. Ezek alapján megállapíthattuk, hogy a magasabban

elhelyezkedő, kevert rétegekből még kerültek elő kései kerámiatöredékek is, azonban a mélyebb, már tisztább rétegekben megfigyelhetünk korhatározó darabokat is. A sárga agyagból elsősorban vörös színű, budai analógiák alapján a 15. század második felére keltezhető, míg a kevert szürke agyagból későbbi, már a 16-17. századhoz köthető zöld ill. sárga mázas edénytöredékek is előkerültek.

Ezek alapján jelenleg azt feltételezhetjük, hogy talán a 15. század folyamán, annak második felében kialakított ciszterna nyugati részét valamikor a 16-17. század folyamán megújíthatták, javíthatták. Ez lehet a magyarázata a sziklagödör nyugati irányú kiszélesedésének, melyet, mint egy utólagos munkagödröt alakíthattak ki. Szintén az utólagos javítással magyarázhatjuk, hogy a ciszterna kövei a nyugati oldalon több sornyi vastagságban omlottak ki. A feltárás során a ciszterna belsejében még érintetlen régészeti réteget nem bolygattunk meg, ott csak a korábbi évek törmelékének eltávolítása történt meg.

Gál-Mlakár Viktor
kutatásvezető